

Hamvazási népénekünk: „Mi gyarló emberek”

Az Éneklő Egyház 63. szám alatt közli hagyományos hamvazási népénekünket. Nem tudjuk pontosan, mikor keletkezett, mert XVI–XVII. századi énekeskönyveinkben nincs benn, de stílusa alapján beleillik ebbe a legrégebb magyar népénekretegbe. Szövege mélyen bibliai: Szent Pál levelének egy szakasza (2Kor 5, 1–10) adja a vezérmotívumot, s ehhez kapcsolja hozzá a nagybőjti megtérés, Istenhez fordulás, önmegtagadás gondolatát, mindennek külső jeleként pedig a hamvazást. Refrénje megegyezik magának a hamvazási szertartásnak textusával („Emlékezzél, hogy por vagy, és a porba térsz vissza”).

A dallamnak már eredetét is pontosabban ismerjük. A régi magyar siratóstílusból fejlődött ki ez a XVII. században lejegyzett dallam. Bár a régi lejegyzés elég különös, táncos ritmust erőltetett rá (lásd Régi Magyar Dallamok Tára II. kötet, 120. sz.), a későbbi énekkönyvek már nyugodtabb ritmusban adják, a népzenei felvételek pedig (melyek az egész nyelvterületen tanúsítják népszerűségét) igazi szép magyar parlando ritmusban őrzik. Legrégibb főszövege az „Ó áldott szűz anya”, de legelterjedtebb az „Áldj meg minket Jézus” szertartás-záró verse lett. Mellettük sok énekkönyv és népzenei felvétel mutatja a hamvazási szöveg elterjedtségét. Érdekes megjegyeznünk, hogy ennek egy későbbi (valószínűleg XVIII. századi), rövidített változata a „Boldogasszony Anyánk” is.

Sajnos elég gyakran előfordult, hogy a Szent Vagy Uram szerkesztői, akik az élő gyakorlatot kevésbé ismerték, mellőztek egy-egy elterjedt szép régi éneket, s helyette újat javasoltak ugyanabban a funkcióban. (Így járt például a hagyományos magyar keresztúti ének, a „Jézus szenvedéséről” is.) Bár az „Áldj meg minket” szöveggel dallamunk benn van a SzVU-ban (s egy dallamváltozattal az „Ó áldott Szűzanya” is), a hamvazási énekről a szerkesztők nem tudtak. Helyette egy másik, eredetileg háromsoros, s egészen más szövegeket hordozó dallamra írtak új hamvazási éneket, mely hatásos szövegkezdete ellenére („Hamvazkodjál!”) tartalmilag közelébe sem ér emennek. Ugyanis a hamvazkodást elsősorban a mulandósággal hozza kapcsolatba, míg a „Mi gyarló emberek” igazi nagybőjti összefüggésbe helyezi a szertartást. A kettő közötti stíluskülönbség is a hagyományos javára szól.

Az 1950-es években megindult hatalmas lendületű egyházi népénekgyűjtés feltárta a hagyományos hamvazási ének elterjedtségét is. Ennek köszönhető, hogy az Éneklő Egyház visszaállította a használatba. A tartalmi értéken kívül refrénes szerkezete is igen ajánlja a szertartáshoz. Énekelhetjük úgy, hogy egy szólista az ambó mellől éneklje a tanító-buzdító versszakokat, a hamvazáshoz vonuló nép pedig a refrénnel tud (könyv használata nélkül) bekapcsolódni éneklésébe.